

Γ. Σωτηρέλλης: Πολιτικό σύστημα και άμεση δημοκρατία
ΤΑ ΝΕΑ , 22/02/2001 , Σελ.: Ν10

Η πλέον κραυγαλέα ίσως έλλειψη της συνταγματικής μας πολιτικής προς την κατεύθυνση της εμπάθυνας της λαϊκής κυριαρχίας είναι η ατολμία που παρατηρήθηκε, στο πλαίσιο τής εν εξελίξει αναθεώρησης, για τον εμπλουτισμό των συμμετοχικών διαδικασιών του πολιτικού μας συστήματος. Αυτό θα μπορούσε να γίνει ιδίως μέσω μιας λελογισμένης και προσεκτικής παρεισαγωγής θεσμών άμεσης δημοκρατίας, η οποία πάντως δεν θα ανατρέπει τις ισορροπίες και τις εν γένει κατακτήσεις του. Ειδικότερα:

Είναι γνωστό, κατ' αρχάς, ότι η έως τώρα καθιέρωση του θεσμού του δημοψηφίσματος, είτε ως προεδρικής αρμοδιότητας (υπό το Σ. 1975) είτε ως αρμοδιότητας τύποις μεν της Βουλής στην ουσία όμως της κυβέρνησης (υπό το Σ. 1975/1986), πόρρω απέχει από το να προωθήσει την άμεση δημοκρατία και την πολιτική συμμετοχή. Πράγματι, η ένταξη του θεσμού του δημοψηφίσματος στις - υπερενισχυμένες - αρμοδιότητες του προέδρου, κατά το Σύνταγμα του 1975, σε συνδυασμό και με τον ασαφή προσδιορισμό του περιεχομένου του («κρίσιμα εθνικά θέματα») φόρτισαν εξ αρχής αρνητικά την όλη προοπτική του και προδιέγραψαν κατά τρόπο ασφυκτικό τα περιθώρια άσκησης του. Αλλά και η αναθεώρηση του 1986 στο σημείο αυτό υπήρξε εξαιρετικά άτολμη και σε κάθε περίπτωση ατυχής: Αφ' ενός διότι απλώς μετέτρεψε το προεδρικό δημοψήφισμα σε κυβερνητικό (πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου και έγκριση από 151 τουλάχιστον Βουλευτές), με το ίδιο μάλιστα αόριστο περιεχόμενο («κρίσιμα εθνικά θέματα»). Αφ' ετέρου δε διότι εισήγαγε μία μορφή νομοθετικού δημοψηφίσματος (για ψηφισμένα νομοσχέδια που ρυθμίζουν σοβαρά κοινωνικά ζητήματα, εκτός από τα δημοσιονομικά), υπό διαδικαστικές προϋποθέσεις (πρόταση από 120 και έγκριση από 180 τουλάχιστον Βουλευτές) που το υπάγουν και πάλι, εμμέσως, υπό την έγκριση της κυβερνητικής πλειοψηφίας - που ψήφισε το νομοσχέδιο... - καθιστώντας έτσι σχεδόν απαγορευτική την άσκηση του. Έτσι δεν είναι διόλου συμπτωματικό ότι υπό το ισχύον Σύνταγμα δεν έχει διεξαχθεί κανένα δημοψήφισμα, γεγονός που επιβαρύνει το κλίμα της αποθάρρυνσης για συμμετοχή στα κοινά και γενικότερα της αποπολιτικοποίησης. Η εικόνα αυτή επιβάλλεται να αλλάξει άρδην, με συγκεκριμένες πρόσφορες ρυθμίσεις. Την πρώτη από αυτές έχουμε ήδη προτείνει σε προηγούμενο σημείωμά μας με την ειδική μορφή δημοψηφίσματος για σοβαρά θέματα εξωτερικής πολιτικής, που αφορούν τη μεταφορά συνταγματικών αρμοδιοτήτων σε υπερεθνικά κέντρα και άπτονται έτσι του πυρήνα της εθνικής κυριαρχίας. Οι υπόλοιπες ρυθμίσεις, συμπληρωματικές προς αυτήν, θα μπορούσαν να κλιμακωθούν ως ακολούθως:

A. Η βασική κίνηση για να αντιμετωπισθεί η επί χρόνια σοβούσα κρίση αντιπροσώπευσης είναι, κατά την άποψή μας, το να απονεμηθεί από το Σύνταγμα η πρωτοβουλία για τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος πρωταρχικά στον λαό, ως τον κατ' εξοχήν φορέα της λαϊκής κυριαρχίας, με την προϋπόθεση πάντως της συλλογής ενός μεγάλου αριθμού υπογραφών. Το περιεχόμενο ενός τέτοιου δημοψηφίσματος - το οποίο έχει προταθεί ήδη από πολλές πλευρές και υπό παρεμφερείς μορφές σε όλες τις συζητήσεις για το ισχύον Σύνταγμα - δεν θα προσδιορίζεται γενικά και αφηρημένα (π.χ. «κρίσιμο εθνικό θέμα» ή «σοβαρό κοινωνικό θέμα» ή «θέμα ιδιαίτερης σημασίας»), αλλά θα συναρτάται με την ψήφιση συγκεκριμένων νομοσχεδίων ή προτάσεων νόμων, των οποίων η σπουδαιότητα θα αξιολογείται ούτως ή άλλως από τους υπογράφοντες πολίτες.

Η λαϊκή πρωτοβουλία πάντως, για να είναι ολοκληρωμένη, προϋποθέτει τη δυνατότητα ενεργοποίησής της όχι μόνο για την αποτροπή ή κατάργηση αλλά και για την ψήφιση των νόμων. Έτσι ο αναθεωρητικός νομοθέτης παράλληλα προς τη δημοψηφισματική θα έπρεπε να ρυθμίσει και τη νομοθετική πρωτοβουλία των πολιτών, αξιοποιώντας τη σχετική διεθνή εμπειρία (βλ. αναλυτικότερα τις σχετικές αναπτύξεις και τα συγκριτικά στοιχεία της μελέτης μας: Σύνταγμα και Δημοκρατία στην εποχή της «παγκοσμιοποίησης», Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 2000).

B. Εκτός όμως από τον λαό θα ήταν χρήσιμο να έχουν εκ του Συντάγματος τη σχετική

πρωτοβουλία για τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος και όλα τα βασικά συνταγματικά όργανα του κράτους. Και συγκεκριμένα:

α. Οι δύο πόλοι της εκτελεστικής λειτουργίας, είτε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας με προσυπογραφή (και άρα συμφωνία) της κυβέρνησης είτε η κυβέρνηση, υπό τον όρο της έγκρισης (με άσκηση διακριτικής ευχέρειας) από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, όπως προτάθηκε ἢ υπό τη δεύτερη αυτήν εκδοχή ἢ τόσο κατά τη συζήτηση του Συντάγματος του 1975 όσο και κατά τη συζήτηση της αναθεώρησής του το 1986. Πρόκειται για μία μορφή ενεργοποίησης της λαϊκής κυριαρχίας, η οποία προϋποθέτει την ισότιμη σύμπραξη των δύο πόλων της εκτελεστικής λειτουργίας (που εκδηλώνεται με προσυπογραφή), κατά τρόπο μάλιστα ώστε να αποτρέπεται αποπροσανατολιστική χρησιμοποίηση του θεσμού είτε από την κυβέρνηση, όπως μπορεί να συμβεί σήμερα, είτε από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, όπως μπορούσε να συμβεί πριν από την αναθεώρηση του 1986.

β. Η ίδια η Βουλή, είτε με πρόταση μεγάλου αριθμού βουλευτών (τουλάχιστον των 2/5) είτε, εναλλακτικά, με πρόταση 2 τουλάχιστον κοινοβουλευτικών ομάδων της αντιπολίτευσης, ανεξαρτήτως αριθμού βουλευτών, με την προϋπόθεση όμως η μία εξ αυτών να είναι αυτή της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Έτσι απεμπλέκεται η σχετική πρωτοβουλία από την έγκριση της κυβερνητικής πλειοψηφίας, η οποία μάλιστα για να προκηρύξει νομοθετικό δημοψήφισμα σύμφωνα με την ισχύουσα ρύθμιση (ψήφιση από 180 τουλάχιστον βουλευτές) πρέπει πράγματι να παρουσιάζει, όπως έχει παρατηρηθεί εύστοχα, συμπτώματα «πολιτικής σχιζοφρένειας»...

Όλες οι ανωτέρω προτάσεις πάντως τελούν υπό μία απαρέγκλιτη προϋπόθεση: ότι θα προβλεφθούν συγκεκριμένες ασφαλιστικές δικλίδες για την αποτροπή καταχρηστικής άσκησης ή επιτηδευμένων παρεκτροπών της λαϊκής βούλησης. Σε αυτές όμως θα αναφερθούμε αναλυτικά σε επόμενο σημείωμά μας.

*** Το Civilitas.GR και ο «ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ» προτίθενται να απομακρύνουν το κείμενο αυτό από την Ιστοσελίδα τους, εάν η αναδημοσίευσή του προσβάλλει κεκτημένα πνευματικά ή εμπορικά δικαιώματα (info@civilitas.gr)**